

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1666

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1666
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
6 maart 2019

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN CHRISTIAAN ROMPH [PARIJS]
7 JANUARI 1666
6505

Antwoord op een verloren gegane brief van Romph van rond 1 januari 1666.

Samenvatting: Huygens informeert bij Romph of het pakje, bestemd voor Anna Bergerotti, inderdaad is aangekomen en wat zij ervan vond. Verder wijdt hij enige woorden aan de tolkwestie.

Romphs antwoord is verloren gegaan.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1171: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 50, p. 42: onvolledig (<Vous avez pris ... de poulets amoureux.>).
— Worp 6, nr. 6505, p. 171: onvolledig (<Il n'y a point ... *in turbâ lectorum*.>), rest samengevat.

Namen: Anna Bergerotti; mevrouw Jackson; Hugues de Lionne; Jean Sauzin; Ursin.

Transcriptie

Copie.

¹Au Sieur Romph.

À La Haye, ce 7e Janvier 66.

Monsieur,

Vous avez pris la peine de me rendre compte de ma lettre adressée à Madame Jaxon, mais je ne voy pas que vous fassiez mention de celle que je vous ay recommandée dans mon paquet de 24e pour la Signora Anna. J'espère que ce ne sera que par mesgarde, et que par le prochain ordinaire vous aurez la bonté de me procurer sa response, que je souhaiterois bien d'avoir pour estre esclarci d'un article musical, sur quoy je l'avoy consultée. Ce que je vous déclare de peur que vous vous imaginiez, que je vous rende porteur de poulets amoureux.

Monsieur Sauzin nous escrit judicieusement sur cest importante affaire du péage. Pleust à Dieu que des imprudens l'eussent laissé partir à temps. Il semble n'avoir guère bonne opinion du Grand Conseil ni particulièrement du Procureur Général. On va délibérer quelle voye il sera expédient qu'il prenne. Il me demande des adresses à des gens affectionnez et de bonne intention. Je n'en ²cognois point qui vaille Monsieur de Lionne, mais il ne m'appartient pas de l'importuner trop souvent de mes lettres. Il ³suffira bien que par occasion vous le luy fassiez connoistre.

Je vous rens graces de l'argent fourni à Madame Jaxon. S'il luy en falloit davantage, ne faites pas difficulté, s'il vous plaist, de le luy donner, non plus que de me croire tousjours,

Monsieur,

vostre très-humble et affectionné serviteur
[etc.]

Il n'y a point de mal que Monsieur de Lionne, en vous regardant, se trouve parfois un peu semons de moy, et de ce qu'il a encor dessein de me mander.

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. <cognori>.

3. <suffiron>.

La nouvelle muse rit de bonne grace, mais ne nous engagez point à des ⁴dédicaces où il y aille de pistoles.
Licet publicè ridere, gratis et in turbâ lectorum.

Le passage de la Vénus du Cardinal Ursin est excellent et là-dedans ce vers: ⁵‘Ce n’est pas d’aujourd’huy que le marbre me tue.’

Vertaling

Aan de heer Romph.

Den Haag, 7 januari 1666.

Mijnheer,

U hebt de moeite genomen mij verslag uit te brengen over de brief, gericht aan mevrouw Jackson, maar ik bemerk niet dat u de brief noemt die ik u heb toevertrouwd in mijn ⁶zending van de 24ste [december 1665] voor Signora Anna [Bergerotti]. Ik hoop dat dit slechts voortkomt uit onachtzaamheid, en dat u de goedheid zult hebben met de volgende postdienst mij haar antwoord te bezorgen, dat ik graag zou willen hebben om opheldering te verkrijgen in een muzikale kwestie, waarover ik haar heb geraadpleegd. Hetgeen ik u meedeel uit angst dat u zich inbeeldt dat ik u brenger maak van minnebriefjes.

De heer [Jean] Sauzin heeft ons een verstandige ⁷brief geschreven over die belangrijke tolkwestie. Moge het God behagen dat de onvoorzichtigen hem op tijd laten gaan. Hij lijkt geen hoge dunk te hebben van de Grote Raad en al helemaal niet van de procureur-generaal. Men zal nog overleggen over de meest wenselijke handelwijze voor hem. Hij vraagt mij om aanbevelingen aan mensen die toegenegen en van goede bedoelingen zijn. Ik ken niemand die meer waard is dan de heer [Hugues] de Lionne, maar het betaamt mij niet hem te vaak lastig te vallen met mijn brieven. Het is voldoende dat u hem [Sauzin] eens met hem [Lionne] kennis laat maken.

Ik dank u voor het geld dat u aan de mevrouw Jackson hebt overhandigd. Als zij nog meer nodig heeft, maakt u dan geen moeilijkheden haar dat te geven, alstublieft, en nog minder met te geloven dat ik altijd ben,

mijnheer,

uw nederige en toegenegen dienaar
[enz.]

Het kan geen kwaad dat de heer [Hugues] de Lionne tegenover u soms enigszins berispendr mij, en over wat hij van plan is mij te sturen. De nieuwe ⁸muze lacht bevallig, maar betreft u ons vooral niet in opdrachten waarmee goudstukken zijn gemoeid. ⁴Het is toegestaan publiekelijk te lachen, gratis en voor niets, te midden van de lezers. ¹Het gedeelte over de ⁹Venus van kardinaal [Alessandro] Orsini is briljant en daarin dit vers: ‘Vandaag zal het marmer mij niet doden.’

4. <dédicates>.

5 Naar *La muse de la cour, à Monsieigneur le Duc*, een kroniek op rijm van Adrien-Thomas Perdou de Dubligny (Parijs, 27 december 1665), r. 181.

6. Dit moet verwijzen naar Huygens' brief aan Romph van 17 december 1665 (6487). Vermoedelijk vergiste Huygens zich in de datum: als 24 december 1665 de datering van de vorige brief was, was een antwoord op een antwoord daarop op 7 januari 1666 wel erg snel.

7. Sauzin aan Huygens? of de Raad van de prins?, december 1665 (verloren?).

8. Verwijzing naar *La muse de la cour, à Monsieigneur le Duc*, een kroniek op rijm van Adrien-Thomas Perdou de Dubligny (Parijs, 27 december 1665). Gepubliceerd in *Les continueurs de Loret*, ed. James de Rothschild (Parijs 1881).

9. Kardinaal Alessandro Orsini was in Parijs en had aan Koning Lodewijk XIV een antieke venusbeeld ten geschenke gegeven.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [BESANÇON (?)]
21 JANUARI 1666
6512

Antwoord op een verloren gegane brief van Chièze.

Samenvatting: Huygens toont zich verontwaardigd over de beschuldiging van Dohna als zou hij zich in de verwickelingen rond de Franche-Comté en Orange te weinig actief opgesteld hebben.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1191: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6512, p. 175: samenvatting.

Namen: Frederik graaf van Dohna; Marie-Claude de Lapie; Francisco de Moura y Cortereal (markies van Castelrodrigo); Vlack; Jacob van Wevelinckhoven; Willem III.

Plaatsen: Franche-Comté; Dôle.

Transcriptie

¹Copie.

À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 21 Janvier 1666.

Vous avez donc receu deux de mes depesches, lodato sia Iddio. J'ay subject d'espérer qu'il en sera arrivé pour le moins autant à Monsieur le Comte de Dona, pour ma descharge, qui par le dernier ordinaire luy fou[s] ma 6e depuis mon retour. Cependant ce seigneur, qui j'ayme tant, ayant voulu présupposer que j'estois homme à négliger les affaires de Son Altesse et particulièrement celles de Bourgogne (qui m'empeschent de dormir). Je ne sçay par quel instinct [il] a voulu me traicter mal auprès de Son Altesse Madame jusques'à dire (en substance, car je n'ay pas le texte en main) que si je n'avois pas le loisir de faire rapport de ce qui concernoit les affaires de Bourgogne, Vlack le pourroit faire pour moy. Jugez, mon pauvre Monsieur, si ma vielle fidélité a mérité d'estre traictée ainsi. Mais, peut-estre, si mes 6 lettres luy arrivent, il s'avisera de son erreur. Ego me meæ virtuti involvo, qui, graces à Dieu, entre moy et ma conscience est hors de reproche.

Après vous avoir dégobillé cecy ex abundantia cordis, je vous diray en haste qu'après avoir bien fait comprendre vos raisonnements à Son Altesse Madame, je l'ay facilement disposée à escrire au Parlement de Dôle, comme vous le proposez: elle m'en a voulu donner la charge, quasi pluris sim quam cæteri, et cela vous sera envoyé par le prochain ordinaire. Cépéndant le Sieur Wevelickhove travaille selon ses instructions auprès du Comte de Castel Rodrigo. Et quoy que les deux dépesches viennent ensemble ou séparément, les unes après les autres, comme toutes deux vont à mesme but, je n'ay pu juger avec quelques-uns, que l'une préjudiciaste à l'autre.

Adieu, de tout mon cœur con la sposa carissima. Ce caractère vous dira bien que je suis presté et ne vous escriis qu'en grande haste.

1. Opschrift en naam geadresseerde autograaf.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 21 januari 1666.

U hebt dus ²twee van mijn brieven ontvangen, ¹Gode zij geloofd. Ik heb reden om te hopen dat er ten minste evenveel zijn aangekomen bij de mijnheer de ³graaf van Dohna, tot ontlasting van mij, die hem met de laatste post met mijn zesde ⁴brief sedert mijn terugkomst bestook. Toch heeft deze heer, op wie ik zeer gesteld ben, het willen doen voordoen alsof ik iemand was die de zaken van Zijne ⁵Hoogheid en in het bijzonder die van de Franche-Comté zou verwaarlozen, terwijl ze mij juist slapeloze nachten bezorgen. Ik weet niet uit welke beweegredenen hij mij bij mevrouw Hare ⁶Hoogheid in een kwaad daglicht heeft willen stellen door te zeggen (in hoofdzaak, want ik heb de tekst niet bij de hand) dat, wanneer ik geen tijd zou hebben om verslag uit te brengen over de zaken in de Franche-Comté, Vlack dat wel in mijn plaats zou kunnen doen. Oordeelt u zelf, beste heer, of mijn aloude trouw het heeft verdiend zo te worden behandeld. Maar wellicht, wanneer mijn zes brieven hem ter hand komen, zal hij zijn vergissing inzien. ¹Ik wentel mij in mijn deugdzaamheid, die, Goddank, tussen mij en mijn geweten geen blaam treft.

Na u dit te hebben uitgespuwd ¹uit de overvloed van mijn hart zal ik u in haast medelen dat ik, na heel goed aan mevrouw Hare Hoogheid uw overwegingen te hebben duidelijk gemaakt, haar er gemakkelijk toe heb kunnen overhalen om aan het Parlement van Dôle te schrijven, zoals u het voorstelt. Zij heeft mij daartoe opdracht willen gegeven, ¹alsof ik meer waard zou zijn dan de overigen, en die brief zal u met de eerstvolgende post worden toegestuurd. In de tussentijd probeert de heer [Jacob van] Wevelinckhoven volgens zijn opdracht de ⁷heer van Castelrodigo te bewerken. En of de twee brieven nu tegelijk of afzonderlijk aankomen, of de een na de ander, aangezien beide hetzelfde tot doel hebben, heb ik met enkele anderen niet kunnen oordelen, of de ene de andere tot nadeel zou strekken [of niet].

Gegroet, met heel mijn hart, ¹ook uw lieve ⁸echtgenote. Dit handschrift zal u zeker vertellen dat ik weinig tijd heb, en slechts kan schrijven in grote haast.

-
2. Huygens aan Chièze, 17 en 23 december 1665 (6487, 6490).
 3. Frederik van Dohna.
 4. Huygens aan Dohna, 14 januari 1666 (Worp 6, nr. 6508, pp. 172-174).
 5. Willem III.
 6. Amalia van Solms.
 7. Francisco de Moura y Mortereal, markies van Castelrodigo.
 8. Marie-Claude de Lapie

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN FREDERIK VAN DOHNA [COPET?]
28 JANUARI 1666
6515

Antwoord op Dohna's brief van 13 december 1665 (verloren).

Samenvatting: Huygens verwijt Dohna, dat deze zich negatief over Huygens' inzet heeft uitgelaten. Huygens zendt Dohna een brief van Amalia voor de rechtbank van Dôle. In het postscriptum meldt hij een gedicht en twee gigue's mee te sturen.

Bijlagen: Amalia van Solms aan de Rechtbank van Dôle (afschrift); 'Ad Comitem Dominum de Dona' (Huygens; gedicht 1665); 2 gigue's (Huygens).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1195: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6515, p. 176: samenvatting.

Namen: Sébastien Chièze; Espérance Ferrassières (gravin van Le Puy Montbrun); Francisco de Moura y Cortereal (markies van Castelrodrigo); Jacob van Wevelinckhoven; Willem III; George van Württemberg Montbéliard.

Plaatsen: Brussel; Dôle; Franche-Comté; Montbéliard; Montjarat; Salins.

Titels: *Ab omnibus iniquitatis meis* (Pathodia 7).

Glossarium: gigue (gigue); pseume (psalm).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur le Comte de Dona.

À La Haye, ce 28e Janvier 66.

Monsieur,

Je receus avant-hier les assurances qu'il vous a plu me donner par vostre lettre du 13e de mois, de ce que toutes celles, que je vous ay quotées par la miene du 24e Décembre, vous ont esté bien rendues, et c'est ce que redouble mon estonnement, quand je repense à l'opinion dont vous avez voulu estre supcectible, de ce que j'aurois négligé les interests de Son Altesse aux affaires de Bourgogne et particulièrement en celle de Montbéliard, dont je vous ay rendu un compte si exact dans le troisieme jour après mon retour en ce país. J'ose espérer, Monsieur, qu'en entretenant Son Altesse Monseigneur de ce, dont j'ay parlé en ma dernière du 14e de ce mois, vous aurez songé à quelqu'autre chose et, en laissant donc là ceste matière, je viens à celle qui nous importe beaucoup d'avantage.

C'est que Monsieur Chièze nous ayant remontré qu'à son advis le meilleur et plus fort expédient pour accrocher le procès de Montbéliard seroit que Son Altesse Madame fust contenté d'en escrire en termes doux et généreux au Parlement de Dôle, elle s'y est volontiers laissée disposer et vous trouverez cy-jointe la copie de ceste harangue moins que de Gascon, c'est à dire, ni courte ni bonne, mais telle que de ses graces Sadite Altesse l'a voulu aggréer. On en envoie l'original à Monsieur Chièze pour le mettre en œuvre comme il jugera bon estre. Mais pour mieux faire agir ce ressort, qui avec celuy que nous faisons jouer à Bruxelles, est nostre sacra anchora, on estime, Monsieur, que vostre présence seroit utile et nécessaire, et Son Altesse Madame m'a commandé expressément de vous dire de sa part, qu'elle seroit bien aysé que vous prissiez la peine de faire ce voyage pour peu de jours. Je vous dit sincèrement que je n'ay pas manqué de remonstrer le peu de plaisir qu'il y a aujourd'hui au passage du ²Mont-Jura, mais on ne m'a respondu là-dessus qu'à bouche close par quoy

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. Montjara.

aussi, selon le pseume Obmutui et non aperui os meum, que si entretant le Sieur Wevelichoven obtient quelque chose du Monsieur de Castelrodrigo in lucro erit, et l'un office à nostre avis ne fera point de mal à autre. Dieu vueille, que tous deux, ou l'un, ou l'autre, puisse réussir. Le danger qu'on y court m'empesche souvent de dormir, mais en fin il faut s'acquitter de tout son possible et laissez Dieu faire. Je le prie de vous bénir de toute prospérité et suis à tousjours,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur,
[etc.]

J'ay fort casuellement retrouvé le petit papier de Salins, où j'avoy marqué ces vénérables quatre vers, dont nous parlâmes en ce voyage-là. Il n'y a rien de bon que matière, mais je ne l'ay osé refuser à la civilité de vostre instance. Voyci de plus, deux autres giques du crû de mon pèlerinage. J'espère que la bonne ³main qui doit executer suppléera à mes grands défauts, et rends graces très-humbles à Madame la Comtesse de Dona, de ce qu'elle a la bonté de faire semblant qu'elle m'estime capable de luy rendre quelque pauvre service.

Vertaling

Aan mijnheer de graaf van Dohna.

Den Haag, 28 januari 1666.

Mijnheer,

Ik heb eergisteren uw ⁴brief van de 13de van deze maand ontvangen waarin u verzekert dat alle brieven die ik heb genoemd in de ⁵mijne van 24 december [1665] door u goed zijn ontvangen, hetgeen mijn verbazing doet verdubbelen, wanneer ik mij de mening voor de geest haal, waarvoor u zich ontvankelijk heeft getoond, namelijk dat ik de belangen van Zijne ⁶Hoogheid in de Franche-Comté, en vooral die in Montbéliard, zou hebben verwaarloosd, terwijl ik u wat die betreft een zo nauwkeurig ⁷verslag heb gestuurd drie dagen na mijn terugkeer in dit land. Ik durf te hopen, mijnheer, dat u, toen u zich met mijnheer Zijne Hoogheid hebt onderhouden over wat ik in mijn laatste brief van de 14e van deze maand heb geschreven, iets anders in uw hoofd zult hebben gehad, en, deze zaak nu achter ons latend, kom ik op de kwestie die voor ons van veel groter belang is.

Het is namelijk zo dat, nu de heer [Sébastien] Chièze ons andermaal heeft uiteengezet dat naar zijn mening de beste en meest effectieve weg om greep te krijgen op het proces in Montbéliard zou zijn dat mevrouw Hare ⁸Hoogheid zich tevreden zou stellen met in voorzichtige en welwillende bewoordingen erover te schrijven aan de Rechtbank van Dôle, zij zich gaarne daartoe heeft willen bereid verklaren, en u zult hierbij het ⁹afschrift van dit lange plechtstatige verhaal, dat bijna snoeverij is, aantreffen, dat wil zeggen, het is niet kort en evenmin goed, maar van dien aard dat Hare Hoogheid er dankzij haar goedgunstigheid mee heeft willen instemmen. Het origineel is naar de heer Chièze gezonden, teneinde er gebruik van te maken zoals hem dat goedgevondt. Maar om dit hulpmiddel beter te kunnen laten werken in deze kwestie, die samen met die waarmee we ons in Brussel bezighouden, momenteel ons ¹heilig anker¹ vormt, denkt men, mijnheer, dat uw aanwezigheid nuttig

3 <mains>.

4. Dohna aan Huygens, 13 januari 1666 (verloren?).

5. Huygens aan Dohna, 24 december 1665 (Worp 7, nr. 6492, p. 166).

6 Willem III.

7. Huygens aan Dohna, 8 oktober 1665 (verloren, zie Huygens aan Dohna, 5 november 1665 [Worp 6, nr. 6469, pp. 158-159]).

8 Amalia van Solms.

9. Amalia van Solms aan de Rechtbank van Dôle, eind januari 1666 (verloren?).

en noodzakelijk zou zijn, en Hare Hoogheid heeft mij uitdrukkelijk opdracht gegeven u namens haar mede te delen dat het haar aangenaam zou zijn wanneer u de moeite zoudt willen nemen over enkele dagen deze reis te aanvaarden. Ik zeg u in alle oprechtheid dat ik niet heb nagelaten te wijzen op het geringe genoeg dat men in dit jaargetijde kan ontlennen aan de doortocht van het Jura-gebergte, maar men heeft mij daarop slechts met zwijgen geantwoord, waardoor het ook, volgens de psalm ¹⁰ *Ik heb gezwegen en mijn mond niet geopend*,¹ wanneer de heer [Jacob van] Wevelichoven tussen deze dingen door nog iets van de ¹¹heer van Castrolodrigo zou verkrijgen, *ten voordeel zal strekken*,¹ en de ene dienst naar ons idee de andere zeker geen kwaad zal doen. Moge het Gods wil zijn dat beide, of de een of de ander, kunnen slagen. De gevaren die men ermee loopt houden mij dikwijls uit de slaap, maar uiteindelijk moet men alles doen wat in zijn macht is en het verder aan God overlaten. Ik smeed Hem u te zegenen met alle voorspoed en ben voor altijd,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
[enz.]

Ik heb geheel toevallig het papiertje uit Salins teruggevonden waar ik die vier eerbiedwaardige ¹²versregels op had geschreven, waarover wij op die reis hebben gesproken. Er is weinig goeds aan, behalve de keuze van het onderwerp, maar ik heb ze u niet durven onthouden omwille van de eer van uw verzoek. Daarbij gaan bovendien nog twee giques, uit de oogst van mijn pelgrimage. Ik verwacht dat de geoefende hand die deze moet uitvoeren mijn grote tekortkomingen zal compenseren, en breng tevens nederig dank aan mevrouw de ¹³gravin van Dohna, daar zij de goedheid heeft gehad mij in staat te achten haar enige schamele diensten te bewijzen.

10. Psalm 39, vers 10 (*Pathodia* 7).

11 Francisco de Moura y Cortereal, markies van Castrolodrigo.

12. 'Ad Comitum Dominum de Dona,' Salins, 25 augustus 1665 (*Gedichten* 7, p. 88).

13. Espérance Ferrassières, gravin van Le Puy Montbrun.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN CHRISTIAAN ROMPH [PARIJS]
4 FEBRUARI 1666
6519

Antwoord op een verloren gegane brief van Romph.

Samenvatting: Na afhandeling van het zakelijke gedeelte, meldt Huygens dat hij Anna Bergerotti bericht dat zij een geschenk van Huygens kan verwachten.

Bijlage: Huygens aan Anna Bergerotti (verloren).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1209: afschrift (autografisch).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6519, p. 177: onvolledig (<Je mande à la ... dernier de Janvier.>), rest samengevat.

Namen: Anna Bergerotti; Jean Sauzin.

Plaatsen: Antwerpen.

Transcriptie

Copie.

Au Sieur Romph.

À La Haye, ce 4e Febrvier 1666.

Monsieur,

Je rens mes graces de vos nouvelles escrites et imprimées, et vous prie de m'en continuer la faveur. Monsieur Sauzin m'a envoyé un gros paquet; mais il ne requiert guères de response. Par le dernier ordinaire il a receu nos ordres. Par le prochain, j'auray plus de loisir pour l'entretenir qu'il ne m'en reste présentement. Je suis marri que, comme il me mande, vous luy ayez faict offre de l'argent qui est en vos mains, ce qu'il dit n'avoir voulu accepter sans mon ordre. Il ne devoit pas sçavoir qu'il y en eust. Aussi l'employ de ce qui vous reste est desjà arrêté, sans pouvoir estre diverti ailleurs. Par quoy vous ferez bien de le remetre par change sur moy le plus tost que vous pourrez, et il sera pourveu d'ailleurs à la subsistence dudit Sieur Sauzin. Je seray bien ayse de veoir ce beau portrait de la Reine-Mère, et desjà vous en remercie de bon cœur, comme je suis,

etc.

Je mande à la Signora Anna pour quand elle peut attendre mon présent de quaresme, qui partit d'Anvers le dernier de Janvier, humbles baisemains à l'accoustumée.

Vertaling

Aan de heer Romph.

Den Haag, 4 februari 1666.

Mijnheer,

Ik dank u voor uw laatste ²zending, deels geschreven deels gedrukt, en ik vraag u met dit soort gunsten door te gaan. De heer [Jean] Sauzin heeft mij een dik ³pakket gestuurd, maar daarop is nauwelijks antwoord nodig. Met de laatste postzending heeft hij onze ⁴instructies ontvangen. Met de eerstvolgende post zal ik meer tijd hebben om hem te onderhouden dan mij op dit moment gegund is. Ik ben het er niet mee eens dat u, zoals hij mij schrijft, hem geld hebt aangeboden dat onder uw hoede is, dat hij zegt niet te hebben willen aannemen zonder mijn opdracht. Hij zou niet moeten weten dat het er was. Daarbij komt dat de aanwending van wat u nog hebt al is vastgesteld, zonder dat die nog kan worden veranderd. Om die reden doet u er goed aan het via een wissel op mijn naam terug te sturen, zo snel als het u mogelijk is, en er zal op een andere manier worden voorzien in het levensonderhoud van genoemde heer Sauzin.

Ik zal graag dat mooie portret van de ⁵koningin-moeder aanschouwen, en ik dank u reeds daarvoor van harte, zoals ik ben,

enz.

Ik stuur aan ¹mevrouw Anna¹ [Bergerotti] voor wanneer zij mijn vastengeschenk, dat 31 januari Antwerpen heeft verlaten, tegemoet zal kunnen zien, nederige kushandjes zoals altijd.

2. Romph aan Huygens, eind januari 1666 (verloren?).

3. Sauzin aan Huygens, januari 1666 (verloren?).

4 Huygens aan Sauzin, 28 januari 1666 (Worp 6, nr. 6517, p. 176).

5. Anna van Oostenrijk, de weduwe van Lodewijk XIII.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN FREDERIK VAN DOHNA [COPET]
29 APRIL 1666
6553

Samenvatting: Huygens wenst Dohna geluk met de goede afloop van het proces [in Dôle]. Psalm 124 kan nu worden voltooid.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1273 afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6553, p. 189: vrijwel volledig.

Namen: George van Württemberg Montbéliard.

Titel: Psalm 124.

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur le Comte de Dona.

À La Haye, ce 29 Avril 1666.

Monsieur,

Je vous félicite de bon cœur du beau succès qu'ont eu les grandes diligences que vous avez contribuées à nous sauver de ce vilain coup qui nous a tant menacé. Si vous entendiez le Grec un peu mieux que je ne croy que vous faictes, je vous couronnerois de la composition d'un grand mot, qui, en fin, signiferoit magnifiquement le Gaigne-procès, comme le Poliocrètes veut dire Gaigne-ville. En bon François, et plus sérieusement, disons que le grand Dieu qui a fait et terre et ciel nous a développez, et achevons tout ce beau Pseaume 124e, car nous en avons du subject. Mais, Monsier, ne vous en reste-il pas de quelque appréhension? Une seule voix nous fait vaincre. Si la rage de nos parties les emporte la-dessus à une réunion, seriez-vous pas d'avis que plustost que d'en attendre l'évènement de la bouche d'un sot juge à breifve sentence, il nous importerait d'entendre encor à quelqu'accommodement, en cas que Partie s'y montrast encliné. Ce n'est qu'un petit advertisement au lecteur bénévole. Gaudeamus interim possidentes, et faisons aussi fière mine qui me fit Monsieur le bon Monarque de Montbelliard, auquel, tout instructus que je me croyois dolis et arte Pelasgâ, je ne pus jamais ouvrir la bouche tant il avoit peur. Ce me sembloit de dire quelque sproposito en présence de son Chancelier, qui le veilloit dans un coing de la chambre. Bref, Monsieur, reposez-vous à pierna tendida de ceste bataille, et souffrez que je finisse en vous refélicitant terque quaterque de la victoire, comme estant de tout mon cœur,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
[etc.].

1. Naam geadresseerde autografisch.

Vertaling

Aan mijnheer de graaf van Dohna.

Den Haag, 29 april 1666.

Mijnheer,

Ik wens u van harte geluk met het mooie succes dat de grote ijver heeft geboekt die u hebt betracht om ons te redden van die smerige aanval die ons zozeer heeft bedreigd. Als u het Grieks een beetje meer machtig zou zijn dan ik denk dat u bent, dan zou ik u bekronen met de samenstelling van een deftig woord dat uiteindelijk op grootse wijze ‘Procesdwinger’ zou betekenen, op de manier zoals ²Poliocretes ‘Stedendwinger’ betekent. Laten wij in goed Frans, en meer serieus, zeggen dat de goede God Die hemel en aarde heeft gemaakt ons heeft geholpen, en laten wij die mooie psalm 124 helemaal afmaken, want wij hebben daar reden toe. Maar, mijnheer, blijft er niet een beetje angst bij u over? Slechts één stem heeft ons laten overwinnen. Als de woede van onze tegenstanders daarover hen tot een hereniging brengt, zou u dan niet van mening zijn dat het, in plaats van de afloop ervan af te wachten uit de mond van een dwaze rechter met korte uitspraken, meer in ons belang zou zijn alsnog aan een of ander compromis gehoor te geven, gesteld dat de tegenpartij zich daartoe genegen zou tonen? Het is maar een kleine waarschuwing aan de welwillende lezer. ¹Laten wij ons in de tussentijd verheugen als bezitters¹ en laten wij ook een opgetogen gezicht tonen zoals mijnheer de goede ³monarch van Montbéliard dat tegenover mij deed, die ik, hoe ¹voorzien¹ ik mijzelf ook meende ¹van listen en Griekse kunst,¹ nooit de mond heb kunnen openbreken, zo bang was hij. Het scheen mij alsof ik een of ander misplaatst voorstel deed in aanwezigheid van zijn kanselier die over hem waakte vanuit een hoekje van de kamer. Kortom, mijnheer, neem uw rust na deze veldslag ¹met gestrekt been,¹ en sta toe dat ik eindig met u weer geluk te wensen, ¹ten derde en ten vierde male,¹ met de overwinning, zoals ik ook met heel mijn hart ben,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
[Constantijn Huygens].

2. Bijnaam door Demetrius (ca.337-283 v.Chr.) verworven na zijn mislukte beleg van Rhodos in 304 v.Chr.
3. George van Württemberg Montbéliard.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [DÔLE?]
29 APRIL 1666
6554

Samenvatting: Huygens is blij met de gunstige uitspraak van de rechtbank van Dôle, maar waarschuwt voor te veel optimisme.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1283-1284: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6554, p. 189: onvolledig (<Don Louis avec ... jusqu'à Bruxelles.>), rest samengevat.

Namen: Chapuis; Christiaan Huygens; Lodewijk Huygens; Susanna Huygens; Claude-Marie de Lapie; *** (oudste zoon) Chièze; Jean Serres.

Plaatsen: Brussel; Dôle.

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 29e Avril 1666.

²‘Et “io” bis dicite “Pæan.”’ N’attendeze point d’autres compliment de moy; res bene gesta est. Il en faut louer Dieu. ³‘Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, et nos liberati sumus.’ Je dis le texte de la Vulgata Romana, car vous est si fin catholique, que n’en voudriez souffrir d’autre, sans frémir.

Vous avez bien raison de louer les bons devoirs rendus par un chascun à la poursuite de ceste cause. Mais il faut avouer que Monsieur l’Advocat-Fiscal Chapuis, auteur du motif qui a tant servi, mérite sa très-pleine part et portion en ces louanges. Il sera nécessaire que nous ayons des doubles de ces beaux escrits pour tousjours nous en pouvoir servir au besoin. Après tout, Signor mio, ce gain de cause par une seule voix, vous tient-il pas un peu au cœur, et ne voyez-vous pas que ceste nuée nous prédit l’orage de quelque foutre revision? Si cela arrive, ne vous estonnez pas quand vous me verrez porté à rachepter encor ce hazard par quelque voye d’accommodement, plustost que d’attendre la briefve sentence de quelque sot juge unique et inique. Mais pour cela ne laissons pas de faire fière et forte mine, pour les veoir venir, et ce qu’ils vaudront avancer. J’ay fait agréer qu’il soit fait complimens au vénérable Parlement Dolanum, encor que je trouve un peu de peine à rendre grace à des juges pour expédition de justice, après les avoir prié de surcheoir ceste expédition, comme ils devoient avoir fait en toute raison. Vers le prochain ordinaire nous estendierons quelque galimatias pour cajoler in cosa di 75000 franchi. Que diable d’⁴expierie voila? Retournez un peu à vos anciennes charitez, et priez le cousin serré qu’il me laisse un peu dormir en repos. Il ne cesse de me tourmenter de ses dépesches une grande maladie mesme ne l’en a sceu destournez. | 1284 | Il veut à force estre advocat-général ou son adjoint. ⁵Somniant Sabini. Donnez-y ordre, de grace. C’est encor là une plus grande maladie que celle dont il viens de souffrir.

Mes baise-mains à la cara consorte et al signor delfino.

1. Naam adressaat autografisch.

2. Ovidius, *Ars amatoria* II, 1: ‘Dicite “io Pæan” et “io” bis dicite “Pæan”.’

3. Psalmus 123:7.

4. <expicerie>.

5. Latijns spreekwoord: ‘*Sabini quod volunt somniant.*’

Don Louis avec sa sœur et autre canaille sont à accompagner mon pauvre Don Christiano jusqu'à Bruzelles. Ceste séparation m'a fort touché. Mais je n'ay pas le cœur de resister au bien ni mesmes aux inclinations de mes enfans. Vous apprendrez cela quelque jour.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 29 april 1666.

⁶ L'En zeg tweemaal "ik ben Apollo".⁷ Verwacht geen verdere complimenten van mij: Lde zaak is goed gegaan.⁸ Men moet God ervoor prijzen. ⁷ L'Onze ziel is als een mus ontruikt aan het net van de jagers; het net is gescheurd en wij zijn bevrijd.⁹ Ik citeer de tekst van Lde Romeinse Vulgaat,¹⁰ want u bent immers zo'n goede katholiek dat u geen andere kunt verdragen zonder te sidderen.

U hebt beslist gelijk om de goede diensten te prijzen die verleend zijn door een ieder om deze zaak tot een goed einde te brengen. Maar men moet toegeven dat mijnheer de advocaat-fiscaal Chapuis, schrijver van het pleidooi dat ons zo goed heeft geholpen, voluit zijn deel en portie in deze loftuitingen verdient. Het zal noodzakelijk zijn dat wij afschriften bezitten van deze mooie documenten om ons er steeds naar behoefte van te kunnen bedienen. Uiteindelijk, Lmijn goede heer,¹¹ benauwt deze zaak, slechts gewonnen door een enkele stem, u niet een beetje het hart, en ziet u niet dat deze wolk ons de donderbui voorspelt van een of andere verduvelde herziening? Als dat gebeurt, wees dan niet verbaasd wanneer u mij genegen ziet dit ongeluk af te kopen met behulp van een compromis, eerder dan de korte uitspraak af te wachten van een of andere dwaze onrechtvaardige rechter in z'n eentje. Maar laten we daarom nog niet achterwege laten om een trotse en vastberaden houding aan te nemen, om hen te zien komen en wat ze naar voren zullen willen brengen. Ik heb goedgevonden dat er een compliment wordt gemaakt aan de eerbiedwaardige Rechtbank Lvan Dôle,¹² al vind ik het een beetje moeilijk om dank te zeggen aan rechters voor de volvoering van het recht, na hun te hebben verzocht deze volvoering uit te stellen, zoals ze billijkerwijze hadden moeten doen. Tegen de volgende postzending zullen we een of ander fraai stuk opstellen om te vleien Lin zake de 75000 francs.¹³ Ziedaar voor de duivel een boetedoening? Keert u een beetje terug tot uw gebruikelijke goedheid en vraag uw strenge neef mij een beetje rustig te laten slapen. Hij houdt niet op mij te kwellen met zijn brieven. Zelfs een ernstige ziekte heeft hem er niet vanaf weten te houden. Hij wil beslist advocaat-generaal zijn of zijn adjunct. ⁸ LDe Sabijnen dromen.¹⁴ Brengt u er alstubieft wat orde in? Het gaat hier om een ziekte die nog ernstiger is dan die waaraan hij zojuist heeft geleden.

Mijn complimenten aan Luw dierbare ⁹echtgenote en aan mijnheer uw oudste ¹⁰zoon.¹⁵

LDe heer¹⁶ Lodewijk [Huygens] met zijn ¹¹zuster en ander gespuis begeleiden mijn goede Lheer Christiaan¹⁷ [Huygens] tot Brussel. Deze scheiding heeft mij zeer getroffen. Maar ik heb niet de moed het welzijn noch de neigingen van mijn kinderen te weerstaan. U zult dat ook eens leren.

6. Ovidius, *Ars amatoria* II, 1: 'Zeg "ik ben Apollo" en zeg tweemaal "ik ben Apollo".'

7. Psalm 123(124):7.

8. Latijns spreekwoord: 'De Sabijnen dromen wat zij willen.'

9. Claude-Marie de Lapie.

10. *** Chièze.

11. Susanna Huygens.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN JOHANNA DE HERTOGHE VAN OSMAEL [DEN HAAG]
11 MEI 1666
6557

Antwoord op een verloren gegane brief van Johanna de Hertoghe.

Samenvatting: Huygens schrijft Johanna de Hertoghe over de problemen van haar zuster Hester de Hertoghe (in Delft?) met betrekking tot een schutting tussen haar grond en die van een buurman, Jean Barton, burggraaf van Montbas. Hij stelt haar de preludes en sarabandes die hij de afgelopen vier jaar heeft gemaakt desgewenst ter beschikking.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 1287-1288: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 51, p. 43: onvolledig (<Il reste ... de ces petites relaches.>).
— Worp 6, nr. 6557, p. 190: samenvatting.

Namen: Adam; Jean Barton, burggraaf van Montbas; Eva; Johan de Bye (heer van Albrandswaard); George de Hertoghe van Osmael; Hester de Hertoghe van Osmael; Maria de Hertoghe van Osmael; Karel II (koning van Engeland); Lodewijk XIV (koning van Frankrijk); Mansart.

Glossarium: prélude (prelude); sarabande (sarabande).

Transcriptie

Copie.

¹À Madame d'Albrantsweert.

À La Haye, l'11 May 1666.

Madame,

Je me suis retenu de faire response au commandemens, dont il vous a pleu m'honorer il y a quelques jours, en espérance de rencontrer à qui parler sur les interests de Madame d'Osmael, soit pour les luy veoir appuyer, comme vous faictes, ou pour concerter avec moy les voyes d'accommodemens qu'on pourroit mettre en œuvre. Mais jusques à présent personne ne paroist. La belle interessé-mesme, que j'avoy priée de me faire assister, ne me dit mot. Voulez-vous bien permettre, Madame, que je prenne son silence pour un adveu des raisons que je luy ay produittes? Je vous avoue que je panche volontiers de ce costé-là, et ensuite qu'hier j'appris avec joye que Madame d'Osmael auroit escrit à l'Abisme que, puisqu'il falloit donc cloisonner ensemble, elle estoit contente que la chose fust faicte et la bonne intelligence entretenue. Item que Monsieur vostre frère aurois dit chez la cousine de Monbas: 'Mijn suster leyt daer en maelt. Met die heining kan se niet soo wel heinen als een ander!' Voilà des grands achéminemens à mon repos, qui sertes en ay besoin, après avoir expuisé toute mon haleine à persuader les deux puissans monarques dont vous me faictes une mention si glorieuse.

Je vous rens graces très-humble, Madame, du jugemens charitable[s] qu'il vous plaist d'en faire en ma faveure, comme si c'estois moy et non pas la justice de nostre cause-mesme, qui m'avait faict réuscir. Vous prenez la peine de me louer aussi d'avoir persuadé nombre de femmes. Obligez-moy, s'il vous plaist, de m'en spécifier quelques douzaines. Après tout, je vous diray que, quand vous m'en quoteriez des centaines (à moy misérable orateur, qui n'en connais qu'une), l'argument ne vaudroit rien à me prouver capable de venir à bout de celle avec qui vous me commettez. Faictes-moy justice, Madame, et me dites comme la Samaritaine à nostre

1.. Naam geadresseerde autograaf.

Sauveur: ²‘Seigneur, tu n’as en quoy tirer et les puits est profond.’ Car, sans mentir, je ne cognoy par le fond de l’Abisme, ni n’espère de la connoistre jamais. Notez, s’il vous plaist, que les deux rapports dont je vous ay parlé dessus, me sont venus de sa belle bouche, par quoy vous n’avez à y déférer qu’autant qu’il vous plaira. Elle y en ajouste | 1288 | pourtant un troisiemes, qui se trouve véritable de bonne fortune. C’est que depuis quelque temps elle a esté obligée de cloisonner de mesme avec un voisin, en ce qu’elle a achepté des héritiers de Mansart, à 100 pas du jardin contentieux, et finalement, que pour monstrer qu’elle ne demanda que ce qui est juste, elle est fort contente que la justice décide le différent. Que voulez-vous, Madame, que j’oppose à de telles armes? Instruisez-moy de grace, et, si vous voulez que je le sois, apprenez-moy à estre persuadeur de femmes, car vous voyez que sans vos informations je n’y entens rien. Die eenen boer willen bedriegen, moet eenen boer metbrengen, et je suis tousjours d’avis, que si Eve, vostre bonne ayeule, eust eu à faire à une autre Ève, elle eust mieux appris qu’elle ne fit avec mon ayeul Adam la bonne doublure que faict fin contre fin.

Il reste en fin, Madame, de nous faire venir nostre partie d’Amersfort, et moyennant cela, et sans cela mesme, vous disposerez tousjours (bien mieux que je ne puis des femmes) de tout ce que j’ay produit de préludes et de sarabandes en quatre années, véritablement laborieuses et où j’ay eu souvent besoin de ces petites relaches. Je vous baise très-humblement les mains, et en vous félicitant de bon cœur du nouvel employ où le mérite de Monsieur vostre mary viene de l’appeller, je demeure constamment,

Madame,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur,
[etc.]

Vertaling

Aan mevrouw van ³Albrantsweert.

Den Haag, 11 mei 1666.

Mevrouw,

Ik heb mijn best gedaan om gehoor geven aan de bevelen, waarmee u mij enkele dagen geleden hebt vereerd, in de hoop iemand te ontmoeten met wie ik zou kunnen spreken over de belangen van ⁴mevrouw van Osmael, hetzij om ze te zien ondersteunen, zoals u doet, hetzij om met mij de schikkingen te overwegen, die men in het werk zou kunnen stellen. Maar tot nu toe verscheen er niemand. De schone belanghebbende zelf, aan wie ik had gevraagd mij te willen assisteren, zwijgt in alle talen. U zult willen toestaan, mevrouw, dat ik haar stilzwijgen interpreteer als een erkenning van de redenen die ik haar heb gegeven. Ik beken dat ik graag naar die zijde overhel, en vervolgens dat ik gisteren met vreugde heb vernomen dat mevrouw van Osmael zou hebben geschreven aan de Afgrond [= ⁵Montbas] dat zij, aangezien men dus samen een schutting moet maken, tevreden was dat de zaak was gedaan en de goede verstandhouding bestendig. Ook dat mijnheer uw ⁶broer

2. Jean 4:11: ‘La femme lui dit: ‘*Seigneur, tu n’as pas avec quoy puiser, et le puits est profond*; d’où as-tu donc cette eau vive?’

3. Johanna de Hertoghe was gehuwd met Johan de Bye, heer van Albrantsweert. Worp identificeerde de geadresseerde ten onrechte met Mechteld van Zuylen van Nyevelt, sinds 1644 weduwe van Abraham de Bye, heer van Albrantswaard. Mechteld hertrouwde in 1646 met Gerard van Reede van Renswoude, heer van Bornewal; Huygens zou haar zeker als “mevrouw van Bornewal” hebben aangeschreven. Zij overleed in 1655. Bovendien is de geadresseerde een zuster van “mevrouw van Osmael”. Johanna de Hertoghe is dan de aangewezen oplossing.

4. Hester de Hertoghe van Osmael, de enige van de vier zusters De Hertoghe (de andere zijn Anna, Maria en Johanna), die in 1666 ongehuwd was. Zij noemde zich ook wel vrouwe van Hoogenhuyze. In 1673 leefde zij in Delft, in 1678 in Utrecht. De zusters leefden tot 1658 op Pasgeld (tussen Voorburg en Delft).

5. Zeer waarschijnlijk Jean Barton, burggraaf van Mon[t]bas (1611-1687), kennelijk officier in het Staatse leger? Hij huwde in 1647 met Cornelia de Groot (1611-1687), dochter van Hugo de Groot.

6. George de Hertoghe van Osmael (1630c-1681), in 1656 gehuwd met Maria Susanna Studler van Surck.

bij de ⁷nicht van ⁸Monbas had gezegd: ^L‘Mijn zuster ligt daar en maalt. Met die heining kan ze niet zo goed heinen als een ander!’^J Ziedaar grote vorderingen ten gunste van mijn rust, waar ik zeker veel behoefte aan heb, na geheel buiten adem te zijn geraakt, om de twee machtige ⁹monarchen te overtuigen, van wie u mij op zo glorieuze wijze melding maakt.

Ik dank u nederig, mevrouw, voor het gunstige oordeel dat u daarover tot mijn voordeel heeft willen geven, alsof ik het was en niet de rechtvaardigheid van onze zaak zelf die mij heeft doen slagen. U neemt de moeite mij te prijzen dat ik ook tal van vrouwen heb overtuigd. Doet u mij het genoegen, alstublieft, mij enkele dozijnen ervan nader te noemen. Alles welbeschouwd zal ik u zeggen dat, wanneer u mij er honderdtallen zou opsommen (mij als miserabele redenaar, die er slechts ¹⁰één kent), het argument niets bijdraagt om te bewijzen dat ik in staat zou zijn de ¹¹ene dame die u mij toevertrouwt te overtuigen. Doe mij recht, mevrouw, et zeg mij als de Samaritaanse aan onze Heiland: ¹²‘Here, Gij hebt geen emmer en de put is diep.’ Want, ongelogen, ik ken niet het diepste van de Afgrond, noch heb ik de hoop die eens te kennen. Merk op, alstublieft, dat de twee verslagen die ik u juist heb genoemd me hebben bereikt door ¹³haar fraaie mond, waardoor u er slechts naar hoeft te verwijzen zoveel of zo weinig als u wilt. Zij voegt er toch een derde aan toe, dat werkelijk van een goede fortuin getuigt. Dat is dat sinds enige tijd zij ook is verplicht een afschutting te maken met een buur, voor datgene wat zij van de erfgenamen van Mansart heeft gekocht, op honderd pas van de betwiste tuin, en tenslotte is zij, om te tonen dat zij slechts vroeg hetgeen rechtvaardig is, zeer tevreden dat het gerecht over het geschil zal beslissen. Wat wilt u, mevrouw, dat ik tegenover zulke wapens stel? Instrueer mij alstublieft en als u wilt dat ik dat ben, leer mij dan overtuiger van vrouwen te zijn, want u ziet dat ik zonder uw inlichtingen er niets van begrijp. ‘Wie een boer wil bedriegen, moet een boer meebrengen,’ en ik ben altijd van mening dat, als Eva, uw goede voorouder, met een andere Eva te maken had gehad, zij beter had geweten dat zij niet met mijn voorouder Adam de mooie doublure moest maken die list tegen list stelt.

Ons rest slechts nog, mevrouw, onze ¹⁴relatie uit Amersfoort hier te laten komen, en onderwijl, en zelfs zonder dat, kunt u altijd beschikken (veel beter dan ik over vrouwen) over alles wat ik aan preludes en sarabandes heb geschreven in vier werkelijk zeer drukke jaren, gedurende welke ik dikwijls behoefte heb gehad aan deze kleine verpozingen.

Ik kus u nederig de hand, terwijl ik u van harte gelukwens met de nieuwe betrekking, waarheen mijnheer uw ¹⁵echtgenoot is geroepen op grond van zijn verdiensten, en ik blijf voortdurend,

mevrouw,

uw nederige en gehoorzame dienaar,
[enz.]

7. Zou een van de dochters van Willem de Groot kunnen zijn.

8. Jean Barton.

9. Lodewijk XIV en Karel II?

10. Johanna de Hertoghe, de geadresseerde zelf?

11. Hester de Hertoghe?

12. Johannes 4:11: ‘Zij zeide tot Hem: “*Here, Gij hebt geen emmer en de put is diep; hoe komt gij dan aan het levende water?*”’

13. Hester de Hertoghe.

14. Maria de Hertoghe van Orsmael, die in 1655 huwde met Hendrick van Schaeck, burgemeester van Amersfoort

15. Johan de Bye was in 1666 tot hofmeester van Willem III benoemd..

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [ORANGE]
2 SEPTEMBER 1666
6577A

Antwoord op Chièzes brief van 18 augustus 1666 (verloren).

Samenvatting: Huygens schrijft dat Chièzes verzoek om Matherot naar Brussel te sturen niet op zo korte termijn kan worden ingewilligd.

Huygens schreef opnieuw op 9 september 1666 (**6578**).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1321: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Namen: Louis-Henri Chièze; Frederik graaf van Dohna; Matherot (heer van Preigny); Jean Sauzin; Jacob van Wevelinckhoven.

Plaatsen: Brussel.

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Chièze.

À La Haye ce 2e Septembre 1666.

Ce que vous me dites par vos dernières du 18e Aoust, d'envoyer le Sieur de Preignez Materot à Bruxelles, pour assister Monsieur de Wevelichoven et ce qui est de l'évocation qui nous est si nécessaire, est tellement de conséquence, que nous crayons que vous autres intendans de mille franchi deviez avoir résolu cela, sans en attendre aucun ordre, et le terme fatal d'icy seulement à la Saint-Martin, dont vous nous menacez, est si court, que nous mandons tout présentement à Monsieur le Comte de Dona, de procurer cest' envoy sans remise. Si celle-cy vous arrive encor à temps, je vous prie d'y porter ce que vous pourrez. Car ce sont choses qui font frémir. Pluribus in presentiâ non licet.

J'ay concerté avec Monsieur Sauzin ce qui se doit faire en faveur de vostre fraterculus Raptor. Alias latius. Le temps m'est échappé,

[etc.]

Vertaling

Aan de heer [Sébastien] Chièze.

Den Haag, 2 september 1666.

Wat u mij in uw laatste schrijven van 18 augustus [1666] heeft meegedeeld, over het sturen van de heer Matherot, [heer] van Preigny, naar Brussel om de heer [Jacob van] Wevelinckhoven bij te staan inzake het hoger beroep dat voor ons zo noodzakelijk is, is dermate ingrijpend, dat wij menen dat u, intendanten van ¹duizend mannen uit de Franche-Comté,¹ dat moeten hebben besloten zonder enige order af te wachten, en dat de laatste termijn van uitstel vanaf vandaag slechts tot aan Sint-Maarten, waarmee u ons bedreigt, zo kort is dat wij onmiddellijk aan de heer [Frederik] graaf van Dohna gelasten om deze opdracht zonder uitstel te bezorgen. Als deze nog op tijd aankomt, vraag ik u eraan te doen wat u kunt, want het zijn zaken die doen sidderen. ²Ze zijn niet voor andermans ogen.²

1. Naam geadresseerde autograaf.

Ik heb met de heer [Jean] Sauzin overlegd wat te doen voor uw ²Lroversbroertje. Een andere keer zeg ik er meer over.¹ De tijd is mij ontglipt.

[enz].

2. Louis-Henri Chièze.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [ORANGE]
9 SEPTEMBER 1666
6578

Vervolg op Huygens' brief van 2 september 1666 (6577A).

Samenvatting: Huygens bericht Chièze over de laatste ontwikkelingen rond het proces tegen Montbéliard.

Van een antwoord van Chièze is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1323: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6578, p. 196: samenvatting.

Namen: Laurens Buysero; Louis-Henri Chièze; Frederik graaf van Dohna; Philips Doublet; Susanna Huygens; Jean Sauzin; Jacob van Wevelinckhoven.

Plaatsen: Kleef; Mechelen; Metz; Montbéliard; Straatsburg.

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 9 Septembre 1666.

Quod postridie Kalendas Septembris dictum fuit, hodie indictum esto. Monsieur Wevelichoven nous mande que la cause a esté évoquée à Malines, où nous verrons venir Monsieur le Fiscal de Montbéliard si se le antoja. Je vous le mande promptement et à Monsieur le Comte de Dona, afin qu'on ne s'engage à des envois non nécessaires. Je tiens ensuite ce procès gagné pour la seconde fois et ne vous en entretiens qu'en haste, et en trouble d'esprit, ayant ma pauvre fille grièvement malade et son mari fort travaillé d'une fièvre tierce, qui regne beaucoup icy, à mesure que le feu de la peste s'attiedit.

J'en estois jusqu'icy comme vostre fraterculus Raptor m'est venu trouver, et m'a compté son second malheur, du danger qu'il dit avoir courru entre Straesbourg et Metz. Bien vengas malo, si solo vienes. Je l'ay instruit au chemin que j'ay concerté avec Monsieur Sauzin pour demander l'abolition, et obtenir surchéance de procédures, par les bonnes formes. Sauzin luy formera sa réquête et mesme l'apostille, pour soulager Monsieur Busero, qui part aujourd'huy pour Clève.

Vertaling

Aan de heer [Sébastien] Chièze.

Den Haag, 9 september 1666.

¹Alles wat ik u op 2 september jl. heb ²geschreven, zij bij deze herroepen.¹ De heer [Jacob van] Wevelinckhoven bericht ons dat het hoger beroep zal dienen in Mechelen, waar wij mijnheer de fiscaal van Montbéliard zullen zien komen, wanneer ¹hij er zin in heeft.¹ Ik geef dit bericht onmiddellijk aan u en aan de heer [Frederik] graaf van Dohna door, opdat geen moeite wordt besteed aanodeloze opdrachten. Ik houd dus andermaal dit proces voor gewonnen, en spreek u er verder niet over dan in haast, en met een verward

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. Huygens aan Chièze, 2 september 1666 (6577A).

gemoed, daar mijn arme ³dochter zwaar ziek is, terwijl haar ⁴echtgenoot erg kampt met een derdendaagse koorts, die hier momenteel sterk heerst, naarmate het vuur van de pest afneemt.

Ik was tot hier gekomen toen uw ⁵roversbroertje[↓] mij kwam opzoeken, en mij kond deed van zijn tweede ongeluk, de gevaren die hij heeft moeten verduren tussen Straatsburg en Metz. [↓]Men gaat wel slecht, wanneer men alleen gaat.[↓] Ik heb hem de weg uitgelegd om te volgen die ik met de heer [Jean] Sauzin heb afgesproken inzake het verzoek tot kwijtschelding, en over het verkrijgen van opschorting van rechtsvervolging, volgens de aangewezen manier. De heer Sauzin zal voor hem een verzoekschrift gereedmaken en zelfs de apostille, teneinde de heer [Laurens] Buysero te ontlasten, die vandaag naar Kleef vertrekt.

3. Susanna.

4. Philips Doublet.

5. Louis-Henri Chièze.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN JOHANN JACOB FROBERGER [HÉRICOURT]
8-12 OKTOBER 1666
6583

Antwoord op een verloren gegane brief van Froberger van 1 september 1666.

Samenvatting: Huygens bedankt Froberger voor de hem toegestuurde composities, die hij deelt met Anna Bergerotti in Parijs, Francisca Duarte in Antwerpen en Maria Casembroot in Den Haag. Met name de laatste gigue wordt bewonderd; Huygens heeft hem voor de luit bewerkt en stuurt zijn bewerking mee.

Bijlage: gigue (Froberger/Huygens).

Datering: De brief is gedateerd 8 oktober, het postscriptum 12 oktober 1666.

Het is onbekend of Froberger heeft geantwoord. Huygens schreef opnieuw aan Froberger op 9 juni 1667 (verloren), op welke brief Sibylla van Württemberg op 5 juli 1667 (6607) antwoordde, omdat Froberger op 16 mei daaraan voorafgaand was overleden.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 68rv: afschrift (apograaf; postscriptum autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 6, nr. 6583, pp. 198-199: volledig.

— Rasch 1992b, nr 1, pp. 233-235: volledig, met Engelse vertaling.

— Rasch 2007, nr. 2583, pp. 1052-1055: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Anna Bergerotti; Maria Casembroot; Francisca Duarte; Willem III; Sibylla van Württemberg.

Plaatsen: Antwerpen; Montbéliard; Parijs.

Glossarium: clavicembalo (klavecimbel); compositione (muziekstuk); favore (muziekstuk); gigue; intavolatura (intabulatie); inventione (muziekstuk); liuto (luit); modulatione (muziekstuk); opera (muziekstuk); produzione (muziekstuk); stromento (muziekinstrument).

Transcriptie

¹Al Signor Frobergher.

Alla Haya, a di 8 d'Ottobre 1666.

Molto illustre et honoratissimo mio signor Froberger,

Rispondo quanto prima posso alle Sue da me sommamente pregiate lettere, nelle quali Vostra Signoria ha voluto regalarmi delle Sue galantissime compositioni. Se ho mancato di farlo più per tempo, mi faccia Vostra Signoria la gratia di credere, che diversi viaggi che son stato obligato di fare per il servitio di Sua Altezza mio Principe, e grande numero d'altre occupationi, me n'hanno impedito.

Adesso che per l'ultima sua, scritta in Héricourt il primo di Settembre, vedo che Vostra Signoria sta per tornarsi in breve alla Corte Cesarea, non ho più voluto differire di renderle quelle gratie che confesso d'avergli per la communicatione di tante eccellentissime ²produzioni. Stia consolata Vostra Signoria di non haversene dato il fastidio per me solo. La Signora Anna a Parigi, la Signora Francesca in Anversa, e la Signora Casembroot, qui presente, vanno partecipando meco di cotesti favori, facendo à gara l'honore ch'è dovuto à queste rarissime inventioni, con mani che m'assicuro che darebbono qualche sodisfattione all'autore. In particolare si sono compiaccute à meraviglia in questa ultima Gigue che Vostra Signoria m'ha fatto gratia di mandarme, come, da vero, è un soggetto degno del raro artifice che l'ha partorito. Se credessi che Vostra Signoria non l'haverebbe discaro, Gli direi, come è vero ch'io stesso mi sone ingegnato à trasferir la detta Gigue sopra il mio liuto, ove si trova che fa bellissimo effetto.

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. Huygens gebruikt hier de retorische figuur om steeds een ander woord voor muzikale composities te gebruiken, namelijk: *compositioni, produzioni, favori, inventioni, opere, modulationi*.

Venga Vostra Signoria un di à ³rivederci, e Gli daremo buon conto dell' affettione colla quale andiamo dis- | 68v | -ponendo delle sue opere, senza però voler agguagliarci con quella virtuosissima Principessa, della quale Vostra Signoria mi dice tante meraviglie. Il più sensibil dispiacere c'habbia potuto accadermi in quel viaggio di 4 anni intieri, che son stato vagabondo fuor di casa, è veramente quello che sento, di che nissuno habbia havuto la bontà d'avvertirmi, stando à Monbeliardo, che mi trovai così vicino ad un miracolo per il quale fossi stato contento d'allargar il mio essilio di molti mesi. Se la presente incontra Vostra Signoria anchora in corte di quella Altezza, mi faccia la gratia d'assicurarla della mia profonda veneratione verso la sua virtuosissima persona, e per voi stesso, Signor mio carissimo, continuate mi il favore di credere, che per quanto vivrò mi troverete senza fallo,

di Vostra Signoria humile et affettuosissimo servidore
[etc.]

⁴12 Ottobre.

Postdatum.

La partita dell'ordinario havendomi lasciato quanto si voleva di tempo per copiar questa mia intavolatura della quale ho fatto mentione nella presente, ho ben voluto giugnerla qui, accioche Vostra Signoria veda come le Sue rare modulationi riescono sopra il liuto. Non vi mancherà certo qualche virtuosi che tocchi questa *gigue* con la gratia et il movimento che richiede l'originale. Ben dirò, come si troverà in effetto, che ci vuol una mano sicura e gagliarda, più che per cose ordinarie. Questo è il mio stromento, quale ho usato di valermi. Sopra il clavicembalo la Signora Casembroot suona la detta *Gigue* con gran discretione e scienza.

Vertaling

Aan de heer Froberger.

Den Haag, 8 oktober 1666.

Edele en geachte heer Froberger,

Bij de eerste gelegenheid die ik heb, wil ik uw zeer gewaardeerde ⁵brief beantwoorden, waarmee u mij met uw uitstekende composities hebt bedacht. Dat ik u niet eerder heb geantwoord, was, geloof u mij, omdat verschillende ⁶reizen die ik genoodzaakt was te maken in dienst van Zijne Hoogheid mijn ⁷prins en een groot aantal andere bezigheden mij dat hebben verhinderd.

Nu ik in uw laatste brief, van 1 september, uit Héricourt, lees dat u spoedig naar het keizerlijke hof zult terugkeren, wil ik niet langer wachten met te zeggen hoe dankbaar ik u ben voor de wonderschone stukken die u hebt gezonden. Troost u zich met de gedachte dat u die moeite niet alleen voor mij hebt gedaan. Mevrouw Anna [Bergerotti] in Parijs, mejuffrouw Francisca [Duarte] in Antwerpen en mejuffrouw [Maria] Casembroot alhier delen uw werken met mij, en wedijveren om deze bijzondere muzikale vondsten de eer te geven die hun toekomt, op een manier die, daar ben ik zeker van, de componist vast genoeg zou doen. Speciaal de laatste

3. <riverderci>.

4. Postscriptum autograaf.

5 In het Italiaans staat <lettere>, hetgeen op zowel één als meer brieven kan wijzen. Misschien waren het er meer dan één, omdat Huygens in de volgende alinea over <l'ultima sua> in enkelvoud wordt gesproken, maar echt duidelijk is dat niet.

6. Huygens is hier niet eerlijk, aangezien hij van 5 september tot 15 november 1666 onafgebroken in Den Haag was. Gedurende de zomer maakte hij enkele korte reizen (meestal voor privé-doeleinden), de eerste helft van 1666 was hij steeds in Den Haag. Als er dus eerdere brieven waren geweest, was er geen reden die niet sneller te beantwoorden..

7. Willem III.

gigue die u mij hebt gezonden, bewonderen zij, omdat het stuk op een thema gebaseerd is dat uw zeldzaam vakmanschap, die het heeft vervaardigd, waardig is. Omdat ik weet dat u er geen bezwaar tegen hebt, vertel ik u dat ikzelf begonnen ben bovengenoemde gigue voor luit te arrangeren, waarop die zeer fraai klinkt.

Komt u ons toch ⁸nog eens opzoeken, dan zullen wij u tonen met welk een toewijding wij ons met uw werken bezig houden, overigens zonder dat wij ons zouden willen vergelijken met die virtuoze ⁹prinses, over wie u mij zoveel wonderbaarlijke dingen vertelt. Het grootste ongenoegen in die vier jaren van reizen, toen ik een zwerver was, ver van huis, was in feite dat, toen ik voor Montbéliard stond, niemand zo attent was mij er op te wijzen dat ik in de buurt van een ¹⁰wonder was, voor wier gezelschap ik in volle tevredenheid mijn ballingschap met vele maanden zou hebben verlengd. Als deze brief u bereikt terwijl u zich nog aan het hof van Hare Hoogheid bevindt, weest u dan zo vriendelijk haar te verzekeren dat ik haar persoon zeer hoogacht, en wat u betreft, edele heer, doe mij het genoegen te geloven dat ik, zolang ik leef, onwankelbaar zal zijn

uw nederige en toegewijde dienaar
[enz.]

12 oktober [1666].

P.S. Het vertrek van de gewone postdienst laat mij zoveel tijd als men zich maar zou kunnen wensen om van mijn intabulatie van het stuk dat ik noemde een afschrift te maken. Ik heb dat hier bijgevoegd, zodat u eens kunt zien hoe uw voortreffelijke composities op een luit klinken. U zult zeker een kundig speler ter beschikking hebben die deze gigue met de gratie en de beweging kan spelen die het origineel vereist. Ik mag wel zeggen, als er werkelijk zo iemand is, dat die dan een vaste en soepele hand moet hebben, meer dan voor gewone stukken. Dat is mijn instrument zoals ik het mij ten dienste heb gemaakt. [Maria] Casembroot heeft deze gigue zeer smaakvol en doordacht op klavecimbel gespeeld.

15. In het Italiaans staat 'riverderci', hetgeen bijna lijkt te suggereren dat Froberger al eerder in Den Haag is geweest. Dat zou in 1650 het geval kunnen zijn geweest, toen Froberger in ieder geval in Utrecht was. Maar totnogtoe wijst geen enkel document op een ontmoeting van Huygens en Froberger in 1650.

9. Sibylla van Württemberg.

10. Sibylla van Württemberg.

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN PIERRE DE BÉRANGER [ORANGE]
14 OKTOBER 1666
6584

Samenvatting: Na het behandelen van een zakelijke kwestie verzoekt Huygens in het postscriptum Beaufain aan mevrouw Gessan te vragen, of zij iets wil laten horen over de ontvangst van de *Pathodia*.

Van een antwoord van Béranger of Gessan is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 1331: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 52 p. 43: onvolledig (<J'espère que ... entendu parler.>, <Je serois ... Mont Parnasse.>).

— Worp 6, nr. 6584, p. 199: samenvatting.

Namen: Mevrouw de Gessan; Hugues de Lionne; Jean Sauzin.

Plaatsen: Copet; Montfleuri; Parnassus; Parijs.

Titel: *Pathodia*.

Glossarium: composition (compositie); livre de musique (muziekboek).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur de Beaufain.

À La Haye, ce 14e Octobre 1666.

Monsieur,

Quand le Sieur Sauzin m'a fait veoir comme vous vous formalisez de ce que je manque à vous entretenir de mes lettres, je l'ay prié de vous faire la mesme response que me fait Monsieur de Lionne, c'est qu'il a de la peine à m'escire, tant qu'il n'a sujet de m'escire chose qui me contente. Je l'ay prié d'ailleurs de vous informer du soin que j'ay de vous servir aux occasions de vostre service. Mais la troisieme prière que je luy ay faite, est la plus importante. C'est de vous dire franchement, ce que je ²vous informe de peur de dupliquant cet essentiel, qui est que vous estes le plus merchant [= méchant] homme de la terre, si vous osez jamais croire que je soit ou puisse jamais devenir autre,

Monsieur,

que vostre très-humble, très-obéissant et très-passionné serviteur
[etc.]

Tournez, s'il vous plaist.

J'espère que vous me permettrez de vous demander raison de vos dames de Montfleuri. Je leur envoyay un livre de musique de ma façon, imprimé à Paris, avant que partir de Copet, et l'adressay à celle d'entre elles nommée Madame de Gessan, qui m'en avoit fort prié. Le paquet asseurément aura esté bien rendu, un ami s'en estant chargé. Cependant je n'en ay oncques depuis entendu parler. Je ne scay à qui l'imputer. S'il vous plaisoit, Monsieur, d'en faire dire un mot à ladite dame, qu'inten[t]oit en passé de devenir Abbesse, comme

1. Naam geadresseerde autograaf..

2. <vous informe ... est que> in de marge; autograaf.

véritablement elle avoit fort la mine de mériter cet honneurs, je serois bien aysé de sçavoir comment mes compositions auront esté ³goustées sur ce Mont Parnasse.

Vertaling

Aan [de heer Pierre de Béranger,] heer van Beaufain.

Den Haag, 14 oktober 1666.

Mijnheer,

Toen de heer [Jean] Sauzin mij liet weten, hoezeer u het mij euvel heeft geduid dat ik heb verzuimd u met mijn brieven te onderhouden, heb ik hem gevraagd u hetzelfde antwoord te geven als de heer [Hugues] de Lionne mij gaf, namelijk dat hij het moeilijk vond om te schrijven, omdat hij geen onderwerp wist, waarmee hij mij een plezier zou kunnen doen. Ik heb hem verder verzocht u in kennis te stellen van de zorg waarmee ik u dien bij voorkomende gelegenheden. Maar het derde verzoek dat ik tot hem heb gericht is het meest gewichtige. Het is dat ik u openlijk wil zeggen, hetgeen ik u meedeel op gevaar af deze waarheid te herhalen dat u de slechtste mens ter wereld zou zijn, wanneer u zou durven geloven dat ik ooit iets anders ben of zal worden dan,

mijnheer,

uw nederige, gehoorzame en hartstochtelijke dienaar
[enz.]

Ik hoop dat u mij toestaat u rekenschap te vragen van uw dames van Montfleuri. Ik heb hun, voordat ik uit Copet vertrok, een ⁴boek gestuurd, met muziek van mijn eigen hand, gedrukt in Parijs, gericht aan haar die mevrouw de Gessan heet, die mij er nadrukkelijk om had verzocht. Het pakket zal zeker goed zijn aangekomen, omdat een vriend zich met de bezorging had belast. Ik heb er intussen evenwel niets van vernomen. Ik weet niet wie ik dit moet verwijten. Als het u zou believen, mijnheer, om met de voornoemde dame, die indertijd beoogde abdis te worden, terwijl zij er werkelijk uitzag dit eerbewijs te verdienen, daarover een woordje te spreken, zou ik graag vernemen in hoeverre mijn composities op deze Parnassus in de smaak zijn gevallen.

3. <goustéer>.

4. Pathodia.

HUGUES DE LIONNE (ST.GERMAIN-EN-LAYE)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
17-24 DECEMBER 1666
6593

Samenvatting: Lionne meldt dat Colbert uit naam van koning Lodewijk XIV een geschenk voor Huygens (een portret van de koning, ingelijst met diamanten) aan zijn zoon Christiaan zal overhandigen. Hij vraagt of er in de Republiek niet een prebende voor kapelmeester Dumont beschikbaar is.

Door Huygens ontvangen op 29 december 1666 en beantwoord op 6 januari 1667 (6595).

Datering: De brief is gedateerd 17 december; het postscriptum 24 december 1666.

Primaire bron: Amsterdam, Univ. Bibl., Hs. 29, map G (Lionne), nr. 2: brief (dubbelvel, 29x26cm, ab | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 6, nr. 6593, p. 203: volledig.

— Decobert 1994, p. 108: onvolledig (<Si vous autres hérétiques ... mon propre compte.>).

Namen: Jean-Baptiste Colbert; Godefroy d'Estrades; Henri Dumont; Christiaan Huygens; Lodewijk XIV; Étienne de Milet (heer van Mésinay); Amalia van Solms; Willem III.

Plaats: Vaucluse.

Titel: Le parolette infide (air).

Glossarium: chanson (lied).

Transcriptie

¹À St.Germain-en-Laye, le 17e Décembre 1666.

Le parolette infide, dont j'ay fait voir le billet original au prototrosne, m'ont fourni un moyen, que je n'avois point encore trouvé de servir le galant homme qui me fait ce reproche. J'ay si efficacement représenté que, servant aussi fidèlement que je fais, il m'estoit bien dur que quelqu'un eut occasion de me traiter de perfide, qu'on a commandé sur le champ le présent tant retardé, dont j'ay eu certainement plus de joye, que n'en aura il signore rimproveratore, à qui il est destiné. Il ne verra donc en moy à l'advenir rien ²qui ne luy plaise, mais le diable veut que la chanson dist immédiatement après: 'Ha, je ris,' c'est à dire mesmement en bon françois, 'Ha, je me moque,' et ³vous verrez témoiné en moy cette autre défaute, qui m'empescheroit de vous plaire, dont je suis au désespoir. Elle ne gastera néanmoins que l'entendement, et ma volonté et ma mémoire seront tousjours sans tasche à l'esgard de l'incomparable Constanter.

Lionne.

Entendez-vous avec Monsieur vostre fils pour retirer de Monsieur Colbert le présent qu'il a ordre de vous donner, et escrivez-luy que je vous l'ay fait sçavoir de la part du Roy.

J'advoue que ma mémoire m'a manqué à vous remercier des belles inspirations de la fontaine de Vaucluse, que j'ay trouvé admirables, comme beaucoup de gens beaucoup plus habiles que moy, à qui je les ay fort empressé de les lire. Si vous avez quelque production nouvelle à nous faire voir, je vous prie de nous en faire part. Monsieur l'Ambassadeur fera les complimens du Roy à Leurs Altesses, sur l'ordre qu'elles ont eu agréable d'envoyer à Monsieur Milet, et je viens faire les miens sur la promptitude de l'expédition. Je suis tout à vous.

1. Ontvangstnotitie van Huygens: 'R 29 Décembre 1666.'

2. <qui qui>, het eerste <qui> het laatste woord van een regel, het twee <qui> als eerste woord van de volgende regel.

3. Worp kon een aantal woorden in deze brief niet transcriberen: <vous verrez>, <ay> (voor <fort empressé>), <Monsieur l'Ambassadeur>, <ont> (voor <eu agréable>).

Si vous autres hérétiques, qui ne vous accomodez pas de chanoines ny de prébendes, en aurez quelque bonne à donner au brave Monsieur du Mont, Maître de la Chapelle du Roy, je mettray volontiers cette grace sur mon propre compte.

Tournez, s'il vous plaît, la page. | b |

À St.Germain, le 24e Décembre 1666.

J'avois escrit ce que dessus dez la semaine passée, mais il demeura sur ma table par mesgarde. J'ay depuis veu de mes yeux il regalo que Monsieur Colbert a préparé, et qu'il doit avoir donné à Monsieur vostre fils dez hyer, É un ritratto di suo maestro fregiato de diamanti.

Vertaling

Saint-Germain-en-Laye, 17 december 1666.

'Le parolette infide' ('De trouweloze woordjes'), waarvan ik het originele papier heb laten zien aan de ⁴hoogstgetroonde, hebben mij een middel verschaft, dat ik nog niet eerder heb gehad om de goede ⁵heer, die mij dit verwijt heeft gemaakt, van dienst te zijn. Ik heb zo goed kunnen voorwenden dat het mij, met mijn staat van trouwe dienst, zwaar viel dat iemand de gelegenheid had mij als een verrader te bejegenen, dat men ogenblikkelijk heeft bevolen het zo vertraagde geschenk te voorschijn te halen, waarover ik zeker nog meer vreugde heb gehad dan ⁶mijnheer de ⁷verwijter,¹ voor wie het was bestemd. Hij zal daarom in de toekomst in mij niets zien wat hem mishaaft, maar de duivel wil dat het lied onmiddellijk daarna doorgaat met 'Ha, ik lach,' wat in goed Frans betekent 'Ha, ik drijf de spot ermee,' en u zult spoedig in mij dit andere gebrek ontdekken dat mij verhindert u tevreden te stellen, wat mij wanhopig maakt. Het zal niettemin slechts het begrijpen verknoeien, en mijn goede wil en herinnering zullen steeds vlekkeloos zijn jegens de onvergelykelijke Constanter.

Lionne.

Overlegt u eens met mijnheer uw ⁷zoon om van de heer [Jean-Baptiste] Colbert het geschenk los te krijgen dat hem is opgedragen aan u te geven, en schrijft u aan hem dat ik het u uit naam van de ⁸koning heb laten weten.

Ik moet bekennen dat ik door de onachtzaamheid van mijn geheugen heb nagelaten u te bedanken voor de fraaie ⁹gedachten over de bron in Vaucluse, die ik bewonderenswaardig vond, zoals vele mensen met meer kunde dan ik, aan wie ik ze nadrukkelijk ter lezing heb aanbevolen. Als u een of ander nieuw geesteskind hebt voortgebracht om ons te laten zien, verzoek ik u ons er deelgenoot van te maken. Mijnheer de ¹⁰ambassadeur zal de complimenten van de koning overbrengen aan Hunne ¹¹Hoogheden, over het bevel dat zij hebben gezonden aan de heer [Étienne de] Milet, en ik voeg er de mijne aan toe over de snelheid van handelen. Ik ben geheel de uwe.

4. Lodewijk XIV.

5. Huygens.

6. Huygens.

7. Christiaan Huygens.

8. Lodewijk XIV.

9. 'In stupendam provinciæ Vallem Clausam Francisci Petrarchæ olim secessum' (gedicht, 9 mei 1665, *Gedichten* 7, pp. 83-84) en 'A Valle Clausa Petrarchæ iterum adita ultimus discessus' (gedicht, 14 juni 1665, *Gedichten* 7, pp. 86087). Lionne kende de gedichten vermoedelijk omdat ze gedrukt zijn in Jacques-Pineton de Chambrun, *Relation de ce qui s'est passé au rétablissement d'Orange* (Orange: Eduard Raban, 1666), pp. 153-154 en 159-160.

10. Godefroy graaf d'Estrades.

11. Willem III en Amalia van Solms.

Wanneer u ketters, die zich niet kunnen voorzien van kanonikaten en beneficies, een goed kanonikaat hebben om aan de brave heer [Henri] Dumont, kapelmeester van de koning, te geven, zal ik deze gunst gaarne op mijn eigen rekening plaatsen.

Saint-Germain-en-Laye, 24 december 1666.

Ik heb het bovenstaande vorige week al geschreven, maar de brief bleef door onoplettendheid op mijn tafel liggen. Sindsdien heb ik met mijn eigen ogen ¹het geschenk¹ gezien dat de heer Colbert heeft laten klaarmaken, en dat hij gisteren al moet hebben gegeven aan mijnheer uw zoon. ¹Het is een portret van zijn ¹²meester, omlijst door diamanten.¹

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN UTRICIA OGLE [HAMBURG]
29 DECEMBER 1666
6594

Antwoord op een verloren gegane brief van Utricia Ogle uit juni 1666, door een bekende aan Huygens gebracht.

Samenvatting: Door het vele reizen heeft Huygens geen tijd gehad om te antwoorden op Utricia's brief, die werd gebracht door een gambist, die aanvankelijk enige tijd in Den Haag verbleef, en daarna naar Amsterdam is gegaan. Muzikaal voelt Huygens zich geïsoleerd, zeker nu zijn zoon Christiaan in dienst is van de Franse koning. Huygens schrijft aangenaam verrast te zijn door Frobergers muziek, die hij voor luit heeft bewerkt. Verder schrijft Huygens dat ondanks de oorlog met Engeland zijn gevoelens voor Utricia altijd dezelfde zullen blijven.

Over een antwoord van Utricia Ogle is niets bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fol. 25rv: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Worp 1896, p. 135: onvolledig (<Who keeps ... at his home.>, <At my return ... this shall be.>).

— Worp 6, nr. 6594, pp. 204-205: volledig.

— Rasch 2007, nr. 6594, pp. 1055-1059: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Maria Casembroot; Johann Jacob Froberger; Christiaan Huygens; Karel I Lodewijk van de Palts; Lodewijk XIV; Johan van Reede; Johann Philipp von Schönborn; Maximiliaan Hendrik van Beieren; Willem III.

Plaats: Amsterdam.

Glossarium: composition (muziekstuk); lesson (muziekstuk); lute (luit); musick (muziek); musical (muzikaal); viol (viola da gamba); virginalls (klavecimbel).

Transcriptie

Copie.

¹To the Lady Swann.

Haghe, this 29 Decemb. 1666.

Madam,

I have been tossed up and down in so many voyages for the service of my master all this yeare, that in good faith I was not able to perform so much as in letters the duties I owed to the best of my frends. Your ²Ladyship, I hope, will not onely suffer to bee called of that number, but allso to bee accounted amongst those of whose goodness and discretion I do hold myself most sure. Upon this ground, Madam, I venture to give you thanks, so many ³months after, for the most civil letter you were pleased to send me in June past. The bearer was a yong man Your Ladyship did recommend unto me for a rare master upon the viol. He will beare me witness that at the same instant he saw me, I stood booted for a journey, which was to last longer then he seemed willing to stay at The Haghe, so I did adress him to a frend of mine, who keepeth a weekly Colledge of viol musick at his howse. At my return this frend indeed made me a report of the yong man's excellent hand and skill. But that in the scarsitie of *liefhebbers* we live in, he was not able to procure him a reasonable number of scollars, by which he might be able to subsist in this place, so that, being forced to seeke elsewhere a better

1. Naam geadresseerde autograaf.

2. <Led.p>.

3. <moneths>.

opportunitie, he was gone for Amsterdam, where we heare he thrives well, leaving me some hope to hear him, which I doe hartily wish for; making no question but what Your Ladyship hath ⁴approved must be no indifferent thing.

I hope, Madam, that having so ⁵much care of us, you doe not neglect your owne self, but that living there in a place where musick, and specially that of the virginalls, hath ever florished in a high degree, Your Ladyship doth endeavour to heare and to doe things beyond what ever we heard of her most masterly hands.

For my part, though age doe not lessen my wonted love and inclination to harmony, since I am deprived of my best auditor, which was my second sonn (whom the King of France keepeth from me by an honorable pension of 6000 guilders a yeare), I doe find myself so alone for musical communications, and in this towne so many monsters (which are asses without eares) that I think it scarce worth my paines to produce anything new.

Lately I fell upon good Frobergher's compositions, of which he sent me a good deale, since last yeare. Comming downe the Rheine, I met him at the | 25v | Court of the Elector of Mentz, where I received a great deale of honour and civilitie, as allso from two other of those Electors upon the same coast; but nothing pleased me so much as to heare that excellent Frobergher his rare improvements, and to see him take the patience to heare me with some indifferent satisfaction. As for his lessons, I have found a way to transport them upon the lute, in such manner that Joffrouw Casembrot hath the goodness to consider them, which is all I can say for my greatest advantage, till I may be so happie as to make Your Ladyship an earwitness of my wonders.

God knoweth when, and if ever this shall be, for even in writing this, Madam, I forgot I have all the while been entertaining my public enemy. Is not this a miserable distraction, by which we are bound to look upon one another quite otherwise then we have done all our life time? For the publick indeed it is so: but in private, Madam, I am to you what I have ever been, and make no question but you will say so much from your side. And so I dare conclude, there is no discord of states and princes able to disturb the old innocent harmony of our soules. I hope Your Ladyship will doe me the favour to lett me heare from her when it may be without her incommodity, for indeed and in all ⁶sinceritie I am and shall be as long as I live,

Madam,

Your Ladyship's most humble servant
[etc.]

Vertaling

Aan mevrouw Swann.

Den Haag, 29 december 1666.

Mevrouw,

Ik ben dit jaar in dienst van mijn ⁷meester op zoveel ⁸reizen van hot naar her geslingerd dat ik waarachtig niet in staat ben geweest om zelfs ook maar in briefvorm te voldoen aan de verplichtingen die ik mijn beste vrienden verschuldigd ben. U zult, naar ik hoop, niet alleen willen toestaan dat ik u onder hen reken, maar ook dat u behoort tot hen, van wier goedheid en voorkomendheid ik het zekerst ben. Hierom, mevrouw, wil ik u zoveel maanden later mijn dank betuigen voor die zeer hoffelijke ⁹brief die u mij afgelopen juni schreef. De bezorger

4. <approved>.

5. <musch>.

6. <sincerite>.

7. Willem III.

8. Huygens is hier niet eerlijk, aangezien hij 1666 grotendeels in Den Haag doorbracht en slechts een klein aantal, steeds korte reizen maakte.

9. Utricia Ogle aan Huygens, juni 1666 (verloren).

was een jongeman die u mij had aanbevolen als een zeldzaam knap meester op de viola da gamba. Hij kan getuigen dat ik, op het moment dat hij mij zag, klaar stond om een ¹⁰reis te gaan maken, welke langer zou gaan duren dan hij van plan was om in Den Haag te blijven, reden waarom ik hem naar een ¹¹vriend van mij die wekelijks bij zich thuis een collegium van gamba's houdt, heb gestuurd. Bij mijn terugkomst heeft deze vriend inderdaad verslag gedaan van de voortreffelijke hand en de vaardigheid van deze jongeman. Maar gezien het geringe aantal ¹²liefhebbers dat hier is, was hij niet in staat om hem te verzekeren van een redelijk aantal leerlingen, waarmee hij hier in zijn levensonderhoud zou kunnen voorzien, zodat hij, gedwongen om ergens anders naar een betere mogelijkheid uit te zien, naar Amsterdam is gegaan, waar het hem, naar wij hebben vernomen, heel voorspoedig gaat, wat mij de hoop geeft hem een keer te horen, hetgeen ik van harte wens, zonder enige twijfel dat, wat u heeft aanbevolen, niet iets onbelangrijks kan zijn.

Ik hoop, mevrouw, dat u, bij alle aandacht die u aan ons besteedt, uzelf niet vergeet, maar dat u, aangezien u in een plaats woont waar muziek, en speciaal die voor het klavecimbel, altijd in hoge mate heeft gebloeid, de gelegenheden niet voorbij laat gaan om stukken te horen en te spelen die nog verder gaan dan wat we reeds hebben gehoord door middel van uw meesterlijke handen.

Wat mij betreft, hoewel de ouderdom mijn aloude liefde voor en de hang naar samenspel niet heeft doen afnemen: sinds ik beroofd ben van mijn beste toehoorder, te weten mijn tweede ¹²zoon (die de ¹³koning van Frankrijk bij mij vandaan houdt, voor een eervol honorarium van 6000 gulden per jaar), mis ik zozeer de muzikale uitwisseling en vind ik in deze stad zoveel barbaren (ezels zonder oren) dat ik het nauwelijks de moeite waard vind om iets nieuws te componeren.

Kortelings heb ik composities van [Johann Jacob] Froberger leren kennen, waarvan hij mij een aantal heeft gezonden sinds ik, toen ik verleden jaar de Rijn afzakte, hem ontmoette aan het hof van de ¹⁴keurvorst van Mainz, waar mij zeer veel eer en welwillendheid ten deel viel, net als bij twee andere ¹⁵keurvorsten aan dezelfde oever; maar niets beviel mij zo goed als te luisteren naar de de voortreffelijke Froberger, zijn zeldzame vernieuwingen, en te bemerken dat hij zo geduldig was om naar mij te luisteren, zelfs met enige tevredenheid. Wat betreft zijn stukken heb ik nu een manier gevonden om ze voor luit te bewerken, zodanig zelfs dat mejuffrouw [Maria] Casembroot zo goed was er kennis van te nemen, wat het grootste compliment is dat men mij kan maken, mag ik wel zeggen, totdat ik zo gelukkig zal mogen zijn om u oorgetuige te laten zijn van mijn wonderen.

Alleen God weet wanneer, en óf dit ooit zal plaatsvinden; zelfs terwijl ik dit schrijf, mevrouw, vergeet ik dat ik de hele tijd mijn publieke vijand aan het onderhouden ben. Is het niet een droevige verwarring, waardoor wij worden gedwongen om op een andere manier met elkaar om te gaan dan wij ons hele leven gewend zijn geweest? Dit geldt daadwerkelijk voor het openbare leven, maar privé ben ik voor u wat ik mijn hele leven ben geweest en ik twijfel er niet aan dat het wederzijds is. En daarom durf ik beweren dat geen onenigheid tussen staten en vorsten in staat is om de oude onschuldige gelijkgestemdheid van onze zielen te verstoren. Ik hoop dat u mij de eer wilt aandoen om van u te laten horen, wanneer het u eens uitkomt, want ik ben en zal inderdaad en in alle oprechtheid zijn zolang ik leef,

mevrouw,

uw nederige dienaar
[enz.]

10. Misschien Huygens' reis naar Breda van 15 tot 23 november 1666.

11. Wellicht Johan van Reede. Hij schonk (op een niet nader genoemd tijdstip) ook een consort van gamba's aan het stadsmuziekcollege van Utrecht.

12. Christiaan Huygens.

13. Lodewijk XIV.

14. Johann Philipp von Schönborn.

15. Karel I Lodewijk van de Palts (in Heidelberg) en Maximiliaan Hendrik van Beieren, prinsbisschop en keurvorst van Keulen (residerende in Bonn).